

SULAMA VE DRENAJ

Prof. Dr. Bahri ÇEVİK

ukurova Üniversitesi
Ziraat Fakültesi
Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü

AKADEMİSYEN
KİTAPevi

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-800-0

Kitap Adı

Sulama ve Drenaj

Yazar

Prof. Dr. Bahri ÇEVİK

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

TEC003050

DOI

10.37609/akya.2083

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Türkiye, sahip olduğu su kaynakları potansiyeli bakımından dünyada kendi kendine yeterli ülkelerden biri sayılmaktadır. Özellikle Ortadoğu gibi, su kaynaklarının kıt olduğu bir bölgede zengin sayılabilecek bir su varlığı daima, dikkatleri ülkemiz üzerine çekmektedir.

Öte yandan, ülkenin ekolojik koşulları ve mevcut verimli ovaları çok çeşitli tarım ürünlerinin yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır. Ancak yağış rejiminin düzensizliği, bitkilerin çoğunlukla büyüme ve gelişme dönemlerine rastgelen yaz aylarındaki yağış yetersizliği, sulama ile üretim yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenlerle sulama, tarımsal üretimde önemli bir rol oynamaktadır.

Ülkede tarımın diğer faaliyetlerinde olduğu gibi, sulama konusunda da çok çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların temelinde toprak-bitki-su ilişkileri arasındaki dengesizlik yatmaktadır. Gerek yetiştiriciler tarafından, çoğunlukla uygulanan ilkel sulama yöntemleri, gerekse ne zaman, ne kadar ve hangi yöntemle su uygulanması gerektiği hususundaki yetersiz bilgiler hatalı sulamalara neden olmaktadır. Bu durum, karlı bir tarımsal üretimi engellediği gibi, toprakların elden çıkmasına neden olabilecek tuzluluk ve alkalilik sorunlarını da beraberinde getirmektedir.

Bu kitap, yukarıda belirtilen sorunları olanaklar ölçüsünde ortadan kaldırmak, çağdaş sulama teknikleri konusunda okuyucuları aydınlatmak amacıyla hazırlanmıştır.

Kitapta küçük ölçekli münferit sulamalar esas alınmak suretiyle; toprak-bitki-su ilişkilerinden itibaren, farklı sulama sistemlerinin karakteristikleri; arazinin sulamaya hazırlanması; en uygun sulama yönteminin saptanmasında yardımcı olabilecek faktörler; bahçe ve tarla bitkilerinin sulanmasında gözönüne alınması gerekli temel etkenler; Çukurova ve Harran'da sulama konusunda yapılmış kimi araştırmaların özet ve sonuçları; tuzlanma riski altındaki topraklarda sulama; tarım arazilerinin drenajı ve nihayet çiftlik boyutunda uygulanabilecek drenaj yöntemlerine yer verilmiştir.

Bu eseri, tarım akademisyenlerine, tarım öğrencilerine, konuyla ilgili teknik elemanlara ve değerli yetiştiricilerimize yararlı olacağı inancıyla sunuyorum.

TEŐEKKÖR

Bu kitabın hazırlanmasında yardımcı olan ve emeği geçen herkese; başta kaynak olarak yayınlarından yararlandığım kişi ve kuruluşlara, basımını titizlikle yapan Akademisyen Yayın ve Kitabevi'ne en içten duygularıyla teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	iii
Teşekkür.....	iv
1. Su ve Sulamanın Bitki Yetiştirilmesinde Yeri ve Önemi	1
1.1. Su ve Sulama.....	1
1.2. Toprak-Su ve Bitki İlişkileri.....	2
1.2.1. Toprak.....	2
1.2.2. Toprağın Esas Yapı Maddeleri.....	3
1.2.3. Mineral Yapı Maddeleri.....	3
1.2.4. Organik Yapı Maddeleri.....	3
1.2.5. Toprak Suyu.....	4
1.2.6. Toprak Havası.....	4
1.2.7. Sulama Yönünden Toprağın Bazı Fiziksel Özellikleri.....	4
1.2.7.1. Toprak Bünyesi.....	4
1.2.7.2. Toprak Yapısı.....	5
1.2.7.3. Özgül Ağırlık.....	8
1.2.7.4. Hacim Ağırlığı (Volüm ağırlığı).....	8
1.2.7.5. Porozite.....	9
1.2.7.6. Su Alma (İnfiltrasyon) Hızı.....	10
1.2.7.7. Bitki Kök Derinliği.....	10
1.2.7.8. Suyun Toprak İçindeki Hareketi.....	12
1.2.7.9. Sulama Yönünden Toprak Suyunun Sayısal İfade Şekilleri.....	12
1.2.8. Sulama Yönünden Önemli Toprak Suyu Sınırları.....	17
1.2.8.1. Toprağın Doyma Hali.....	17
1.2.8.2. Tarla Kapasitesi.....	17
1.2.8.3. Devamlı Solma Noktası.....	18
1.2.8.4. Kullanılabilir Su Kapasitesi.....	19
1.2.9. Su ve Toprak Verimliliği İlişkileri.....	19
2. Sulama Sistemleri	21
2.1. Yüzeysel Sulama Sistemleri.....	21
2.1.1. Serbest Salma.....	21
2.1.2. Tesviye Eğrili Salma.....	21
2.1.3. Uzun Tava (border).....	22
2.1.4. Tesviye Eğrili Tava (kontur tava) sistemi.....	25
2.1.5. Adi Tava (göllendirme) Sistemi.....	27
2.1.6. Karık Sistemi.....	28
2.1.7. Tesviye Eğrili (kontur) Karık Sistemi.....	33
2.1.8. Çizi (yüzlek karık) Sistemi.....	34

2.1.9. Çiftlik Su Dağıtım Sistemi	35
2.1.10. Su Kontrol Yapıları.....	38
2.1.11. Kapalı boru hatları	41
2.1.12. Arazinin Sulamaya Hazırlanması	42
2.1.13. Arazi Tesviyesi.....	44
3. Yüzeysel Sulama Yöntemleriyle Sulama Suyunun Uygulanması.....	46
3.1. Sulama Suyu Miktarının Saptanması.....	46
3.2. Sulama Zamanı, Bir Sulamada Verilecek Su Miktarı ve Sulama Aralığı.....	47
3.2.1. Sulama Zamanı	48
3.2.2. Bir Sulamada Uygulanacak Net ve Toplam (Brüt) Su Miktarının Hesaplanması.....	50
3.2.3. Sulama Aralığı.....	51
3.3. Yüzeysel Sulama Sistemlerinin Planlanması	53
3.4. Yüzeysel Sulama Yöntemlerinde Kayıplar ve Randımanlar	54
4. Alttan Sızdırma Sulama Sistemleri.....	58
4.1. Sızdırma Sisteminin Koşulları	58
4.2. Alttan Sızdırma Sisteminin Uygulanmasını Sınırlayan Koşullar	58
5. Yağmurlama Sulama Sistemleri.....	60
5.1 Yağmurlama Sistemlerinin Ögeleri	60
5.2. Yağmurlama Sisteminin Türleri.....	60
5.3. Yağmurlama Yönteminin Üstünlükleri.....	62
5.4 Yağmurlama Yönteminin Sakıncaları ve Sistemin Uygulanma Sınırları	63
5.5 Sistemin Planlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar	64
5.6. Yağmurlama Sulama Sistemlerinde Yerleştirme Düzenleri	64
5.7. Lateral ve Yağmurlayıcı Aralığı.....	65
5.8. Yağmurlama Sistemiyle Gübre Uygulanması	69
5.8.1. Verilecek Gübre Miktarının Saptanması	71
5.9. Yağmurlama Sistemiyle Donlardan Korunma	71
5.10. Mini Yağmurlama Sistemleri (Mini Sprink).....	72
6. Damla Sulama Sistemi.....	74
6.1. Damla Sulama Sisteminin Tanımı ve Genel Esasları	74
6.2. Damla Sulama Sisteminin Uygulama Alanları ve Üstünlükleri.....	76
6.3. Damla Sulama Sisteminin Başlıca Üstünlükleri	76
6.3.1. Damla Sulama Sisteminin Başlıca Ögeleri.....	77
6.4. Damla Sulama Sisteminin İşletilmesi.....	82
6.5. Damla Sulama Sisteminde Gübre Uygulanması	83
6.6. Damla Sulama ve Toprak-Su-Bitki İlişkileri.....	83

6.7. Damla Sulama Bitki Su Tüketimi İlişkileri ve Sulama Suyu	
Gereksinmesinin Saptanması	84
6.8. Damla Sulama ve Tuzluluk İlişkileri	89
6.9. Damla Sulama Yöntemiyle Yapılan Bazı Araştırmaların Sonuçları	91
6.10. Damla Sulamasının Sorunları	94
6.10.1. Algler	94
6.10.2. Kalsiyum Karbonat ve Demir Oksit Birikintileri.....	94
6.10.3. Aşırı Toprak Suyu.....	94
6.11. Damla Sulama Yöntemlerinin Çukurovada Uygulama Olanakları.....	95
6.11.1. Akdeniz (İskenderun-Silifke) Kıyı Kumulları	96
6.11.2. İskenderun-Silifke Kıyı Şeridi Verimli Tarım Alanları	96
6.11.3. Örtüaltı Yetiştiriciliğinde Damla Sulaması	96
6.11.4. Tuzlu Drenaj Sularının Damla Sulama Sistemiyle Kullanılması	97
6.11.5. Damla Sulama Sistemlerinin Sağlanması	97
7. Sulama Yöntemi Seçiminde Etkili Faktörler	98
7.1. Toprak Özellikleri	98
7.2. Sulama Suyunun Miktarı Ve Kalitesi	100
7.3. Topoğrafik Durum	101
7.4. Arazinin Büyüklüğü ve Şekli	101
7.5. Bitki Türü	101
7.6. İklim Özellikleri	102
7.7. Sulama Giderleri	103
7.8. Sosyal ve Kültürel Durum	103
7.9. Sulama Yöntemlerinde Suyun Toprakta Dağılım Desenleri	103
8. Tansiyometrelerin Sulamada Kullanılması	105
8.1. Tansiyometrenin Yapısı ve Özellikleri	105
8.2. Tansiyon Değerlerinin Anlam ve Yorumları.....	106
8.3. Sulamada İhtiyaç Duyulan Tansiyometre İstasyonu Sayısı	107
8.4. Tansiyometrelerin Toprağa Yerleştirilmesi.....	108
8.5. Tansiyometre İstasyonları İçin Yer Seçimi.....	109
8.6. Tansiyometre İstasyonlarında Gerekli Tansiyometre Sayıları	111
9. Sulama Suyunun Kalitesi ve Sınıflandırılması	114
9.1. Su Örneklerinin Alınması	114
9.2. Sulama Suyu Analiz Sonuçlarının İfade Şekilleri	114
9.3. Sulama Sularında Anyon ve Katyonlar.....	119
9.4. Sulama Suyu Analiz Sonuçlarının Kontrolü.....	119
9.5. Sulama Sularının Sınıflandırılması	120

10. Meyve Ağaçlarının Sulanması	125
10.1. Transpirasyon	125
10.3. Toprak Suyunun Durumu	127
10.4. Ağaçların Su Dengesi.....	128
10.5. Stomat Faaliyeti ve Fotosentez	128
10.6. Sulamanın Vejetatif Büyümeye Etkisi	129
10.6.1. Sürgünlerin Gelişmesi.....	129
10.6.2. Ağaç Tacı ve Gövde Büyümesi	129
10.6.3. Kök Büyümesi	130
10.7. Sulamanın Meyveler Üzerine Etkisi	130
10.7.1. Tomurcuk Oluşumu ve Gelişmesi	130
10.7.2. Meyve Oluşumu.....	131
10.7.3. Meyve Yarıлма ve Çatlamaları	132
10.7.4. Hasat Önü Dökümleri	132
10.7.5. Meyve Verimi.....	133
10.7.6. Meyve Kalitesi.....	133
10.7.7. Meyve Ağaçlarının Tuza Göreceli Dayanma Dereceleri	134
10.8. Meyve Bahçelerinde Sulamanın Esasları	134
10.8.1. Meyve Bahçelerinin Sulanmasında Mevsimlik Sulamalar.....	135
11. Turunçgillerin Sulanması	138
11.1. Turunçgillerde Toprak-Su-Bitki ve Verim İlişkileri	138
11.1.1. Turunçgillerin Toprak İsteği.....	138
11.1.2. Turunçgillerde Toprak-Su-Bitki İlişkileri	139
11.1.3. Turunçgillerde Sulamanın Verim Üzerine Etkisi.....	141
11.2. Turunçgillerin Sulanmasında Uygulanan Yöntemler.....	142
11.3. Limon (Kütdiken) Sulama Araştırması	143
11.3.1. Bulgular ve Tartışma	145
11.3.2. Sonuç ve Öneriler	147
11.4. Çukurovada Turunçgillerin Beslenmesinde Temel Sorunlar.....	149
12. Muz Sulanması.....	150
12.1. Muz Yetiştiriciliği ve Sulama İlişkileri.....	151
12.2. Muzun Sulama İstekleri ve Bu Konuda Yapılmış Araştırma Sonuçları	152
12.3. Muz Sulama Araştırması	154
12.3.1. Araştırma Alanı, Toprak, Sulama Suyu ve İklim Özellikleri	154
12.3.2. Sonuç ve Öneriler	155
13. Bağcılıkta Toprak Suyu İle Üzüm Nitelik ve Nicelik İlişkileri	158
13.1. Bağlarda Etkin Kök Derinliği	158
13.2. Toprak Suyu-Bitki ilişkisi.....	159
13.2.1. Asma Tarafından Topraktan Suyun Alınması	159

13.2.2. Toprak Suyu Koşullarına Asmanın Tepkileri	160
13.3. Toprak Suyu Nicelik Ve Nitelik ilişkisi	161
13.3.1. Toprak Suyunun Ürün Miktarına Etkisi.....	161
13.3.2. Toprak Suyunun Ürün Niteliğine Etkisi	161
13.3.3. Özet ve Öneriler	162
13.4. Sulamanın Sofralık ve Şaraplık Üzüm Çeşitlerinin Verim ve Kaliteleri Üzerine Etkisi	162
14. Zeytin Sulanması	165
14.1. İklim Koşulları	165
14.2. Toprak İsteği.....	165
14.3. Arazinin Hazırlanması.....	166
14.4. Su İsteği ve Sulama.....	166
14.5. Sulama Zamanı	166
14.6. Sulama ve Meyve Dökümü İlişkileri	167
14.7. Uygulanacak Su Miktarının Hesaplanması	167
14.8. Sulama Yöntemi.....	167
14.9. Sulama Suyu Kalitesi.....	168
14.10. Zeytinliklerde Toprak Su Koruma Önlemleri.....	168
15. Çilek Sulanması	169
15.1. Çilek Sulamasında Uygulanan Sulama Yöntemleri	169
15.2. Sulama Zamanı ve Aralığı	169
15.3. Çukurova Koşullarında Çilek Sulama Araştırması.....	170
16. Örtüaltı Yetiştiriciliğinde Sebze ve Meyvelerin Sulanması	171
16.1. Açık Su Yüzeyinden Olan Buharlaştırma Yöntemi.....	171
16.1.1. Patlıcan Sulaması Sulama Sistemi ve Sulama Suyu.....	172
16.1.2. Domates Sulaması.....	177
16.1.3. Kavun Sulaması	180
16.2. Radyasyon Yöntemiyle Su Tüketiminin Saptanması.....	184
16.2.1. Seralarda Radyasyon Geçirgenliği.....	185
16.2.2. Radyasyon Yöntemiyle Kavunda Su Tüketiminin Saptanması	188
16.3. Sera Domates Yetiştiriciliğinde Sulama Suyu Gereksinmesinin Saptanmasında Kullanılabilecek Ampirik Bir İlişki.....	191
16.3.1. Radyasyon Ölçüm Yöntemiyle Domates Sulama Araştırması.....	192
16.3.2. Bulgular ve Tartışma	194
17. Açıkta Yetiştirilen Bazı Sebzelerde Farklı Su Düzeylerinin Verim ve Kalite Üzerine Etkileri	
17.1. Sulama Suyu Düzeylerinin Belirlenmesi	197
17.2. Tansiyometre Uygulamaları.....	198

17.3. Bulgular ve Tartışma.....	198
18. Pamuk Sulanması	201
18.1. Sulama Zamanı	201
18.2. Sulama Zamanının Belirlenmesi.....	202
18.3. Sulama Suyu Miktarı ve Sulama Sayısı	203
18.4. Sulama Yöntemleri	204
18.5. Çukurova'da Pamuğun Birinci Sulaması	204
18.6. Sonuç ve Öneriler	206
19. Mısır Sulanması	207
19.1. Mısırın Gelişme Dönemleri.....	207
19.2. Su İsteği, Sulama Zamanı ve Sulama Aralığı.....	207
19.3. Sulama Yöntemleri	208
20. Soya Sulanması.....	209
20.1. Soyanın Su Tüketimi.....	209
20.2. Soyanın Gelişme Dönemleri	209
20.3. Sulama ve Sulama Aralığı.....	210
20.4. Sulama Yöntemleri	210
21. Sulu Tarım Arazilerinde Çoraklık Sorunu ve Çözüm Yolları.....	211
21.1. Tuzluluk ve Alkalilik Sorunları	211
21.3. Tuzluluğun Bitkiler Üzerindeki Etkileri	212
21.4. Bitkilerin Tuza ve Alkaliliğe Direnci.....	213
21.5. Tuzlu ve Alkali Toprakların Islahı.....	213
21.6. Tuzlu Ve Alkali Topraklarda Tarım	214
22. Tuzlanma Riski Altındaki Topraklarda Sulama.....	215
22.1. Sulama ve Tuzluluk İlişkileri.....	216
22.2. Toprak Tuzluluğu Riskine Karşı Alınması Gerekli Önlemler.....	218
22.2.1. Drenaj Koşulları	218
22.2.2. Arazinin Sulamaya Hazırlanması.....	218
22.2.3. Sulama Yöntemleri ve Su Yönetimi.....	219
22.2.4. Sulama Programı	220
23. Tarım Arazisinde Drenaj.....	221
23.1. Drenaj Tanımı, Amacı ve Kapsamı.....	221
23.2. Drenaj Yönünden Toprak-Bitki-Su İlişkileri.....	221
23.3. Yabancı Ot Kontrolü ve Drenaj İlişkileri.....	222
23.4. Gübreleme-Drenaj İlişkileri	222
23.5. Bitki Hastalıkları ve Zararlıları İle Drenaj İlişkisi	222

23.6. Verim ve Taban Suyu İlişkileri.....	222
23.7. Drenaj Sorununun Belirtileri.....	224
23.8. Drenaj Sistemlerinin Sağladığı Yararlar.....	224
23.9. Drenaj Sistemleri.....	224
23.9.1. Açık Drenaj Sistemleri.....	225
23.9.2. Toprak Altı Drenaj Sistemleri.....	229
23.9.2.1. Mol Drenler.....	230
24. Seralarda Drenaj Sorunu Ve Drenaj Sistemleri	232
24.1. Bitki Hastalıkları Yönünden Drenaj Sorunu	232
24.2. Taban Suyu ve Tuzluluk Yönünden Drenaj Sorunu	232
24.3. Drenaj Niçin Gereklidir?.....	233
24.4. Drenaj Sisteminin Yararları.....	233
24.5. Seralar İçin Uygun Drenaj Sistemleri.....	233
24.6. Sonuç ve Öneriler	235
Son Söz.....	237
Kaynaklar.....	239

KAYNAKLAR

- ABAK, K., 1994. "Protected Cultivation in Turkey", Acta Horticulturae, Sayı: 366, s.33-44.
- AKALAN, İ., 1968. "Toprak" (Oluşu, yapısı ve özellikleri), A.Ü.Ziraat Fakültesi Yayınları: 356, Ders Kitabı: 20, A.Ü.Basımevi, Ankara.
- ANONİM, 1962. "Irrigation", Ministry of Agriculture Fisheries and Food, Bulletin No. 138, Her Majesty's Stationary Office, London.
- ANONİM, 1969. "Çiftlik İçi Su Developmanı, Demonstrasyon ve Eğitim Çalışmaları", TOPRAKSU Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ANONİM, 1982. "Yağmurlama Kataloğu", Pilsa Plastik Boru Sanayi ve Tic. A.Ş. Tarım Uzmanlığı, Adana.
- ANONİM, 1985. "Çukurovada Buğdaydan Sonra İkinci Ürün Soya Tarımı", Köy Hizmetleri Tarsus Araştırma Enstitüsü Yayınları, Genel Yayın No.124, Çiftçi Bülteni Seri No.9, Tarsus.
- ANONİM, 1988. "Muz: Damla Sulama Yapılan Bir Plantasyonda Su Uygulamasına Cevap", Su ve Sulama, İsrail'de Gelişmeler, İsrail Elçiliği Yayın No.3, Ankara.
- ANONİM, 1996. "Adana İli Arazi Varlığı", Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İl Rapor No.01, Ankara.
- ANONİM, 1999. "Sulamada Yenilik-Mikro Sulama, Mini Sprink", Ege Yıldız Plastik Boru Sanayi ve Tic. A.Ş., İzmir.
- ARSCOTT, T.G., BHANGO, M.S., KARON, M.L., 1965. "Irrigation Investigations of the Giant Cavendish Banana", Trop.Agr:Trin. 42, 367-368.
- BERKMEN, Ö., 1996. "Farklı Turunçgil Türlerine İlişkin Kök Aktivitesi Dağılımının Su Alım Oranı Esasına Göre Nötronmetre Yöntemi İle Belirlenmesi", Ç.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- BIOLETTI, F.T., 1921. "Vineyard Irrigation In Arid Climates", University of California, College of Agriculture Agricultural Experiment Station, Cir.No. 228.
- BLACK, J.D.F., WEST, D.W., 1974. "Water Uptake by Apple Tree With Various Proportions of the Root System Supplied With Water", Proceedings, 2 nd Int.Drip Irrigation Congress, California, USA, 432-433.
- BOZTOK, K., HARTMAN, H.D., ZENGERLE, M.H., 1982. "Solar Radyasyon Esas Alınarak Yapılan Farklı Seviyelerde Sulamanın Bazı Sebze Türlerinde Ürüne Etkileri", E.Ü.Ziraat Fakültesi Dergisi 19 (2): 151-6, İzmir.
- BREDELL, G.S., 1973. "Banana Series No.II.Irrigation, Water Requirements" Dept.of Agr.Technical Services, Republic of South Africa, Pretoria, 5 s.

- CHAMPION, J., 1963. "Water Requirements of Bananas in the Jordan Valley", Jordan Dept.of Irrigation, Water Power, 10 s.
- CIMPA, F.O., 1976. "Ein Modell der Mitwirkung der Meteorologischen Grössen an der Zusammensetzung der Potentiellen Evapotranspiration", Deutsche Gewässer-kundliche Mitteiluhgen, 20 (2): 29-37.
- COOPER, A.J., HURD, R.G., GISBORN, J.H., 1965. "Rep.Glasshouse Crops", Res.Inst. pp.145-152.
- ÇAKIR, M., ÇAVUŞOĞLU, A., 1988. "Modern Zeytincilik", Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı (Çeviri), Adana.
- ÇELEBİ, Ş., 1945. "Türkiye Yük.Zir.Müh.Birliği", İş Kitapları, Sayı 7, Ankara Yük.Zir. Ens.Basımevi, Ankara.
- ÇEVİK, B., 1978. "Çukurova Sera Koşullarında Domates Yetiştiriciliğinde En Uygun Sulama Yönteminin Seçimi Üzerinde Bir Araştırma", Ç.Ü.Ziraat Fakültesi, (Doçentlik Tezi), Adana.
- ÇEVİK, B., 1999. "Seralarda Drenaj Sorunu ve Gerekli Drenaj Sistemleri", Bahçe Bitkileri Sulama Tekniği Ders Notları, Ç.Ü.Ziraat Fakültesi, Adana.
- ÇEVİK, B., 1999. "Tuzlanma Riski Altındaki Topraklarda Sulama", Toprak Tuzlulaşması, s.48-55, Tema Vakfı Yayınları, No: 30, İstanbul.
- ÇEVİK, B., ABAK, K., SARI, N., KIRDA, C., TOPALOĞLU, F., 1996. "Harran Ovası Koşullarında Damla Sulama Yöntemiyle Sulanan Sebzelelerde Farklı Su Düzeylerinin Verim ve Kaliteye Etkileri", Ç.Ü.Ziraat Fakültesi Genel Yayın No. 169, GAP Yayınları No. 105, Adana.
- ÇEVİK, B., BAYTORUN, N., ABAK, K., SARI, N., TANRIVERDİ, Ç., 1996. "Farklı Sulama Suyu Uygulamalarının Serada Yetiştirilen Patlıcanın Verim ve Kalitesine Etkileri", TÜBİTAK, Tr.J.of Agriculture and Forestry, 20 (1996) 175-181.
- ÇEVİK, B., KAŞKA, N., KIRDA, C., TEKİNEL, O., PEKMEZCİ, M., YAYLALI, N., 1984a. "Alanya Bölgesi Muzlarında Değişik Sulama Yöntemlerinin Su Tüketimi, Verim ve Kalite Üzerine Etkileri", TÜBİTAK-TOAG, ABBAÜ-20 Adana.
- ÇEVİK, B., KAŞKA, N., TEKİNEL, O., DİNÇ, U., PAYDAŞ, S., 1984b. "Sera Koşullarında Değişik Toprak Örtü Materyali ile Yetiştirilen Muzlarda Damla ve Çanak Sulama Yöntemlerinin Bitkilerin Büyüme ve Gelişmesi ile Meyvelerin Verim ve Kalitesine Etkileri", Doğa Bilim Dergisi, Seri D2, Cilt 8, Sayı 3.
- ÇEVİK, B., TEKİNEL, O., KANBER, R., 1999. "Bahçe Bitkileri Sulama Tekniği", Ç.Ü. Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı, No: C-102, Adana.
- ÇEVİK, B., TUZCU, Ö., KAPLANKIRAN, M., YURDAKUL, O., TEKİNEL, O., KORKMAZ, S., 1993. "Çukurova Koşullarında Limon Yetiştiriciliğinde En Uygun Sulama Yönteminin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma", Doğa-Tr.of Agricultural and Forestry, 17 (1993), 471-486, TÜBİTAK.

- De VILLELE, O., 1974. "Besoins en eau des cultures sous serre-essai de conduite des arrosages en fonction densoleillement", *Acta Horticulturae*, 35: 123-9.
- ECEVİT, M.F., İLTER, E., 1976. "Bağların Sulanması", Bağcılık Araştırma İst.Md.Yayınları No.9, Manisa.
- ERGENOĞLU, F., ÇEVİK, B., TANGOLAR, S., GÜRSÖZ, S., 1997. "Sulamanın GAP Alanında Yüksek Verimli Sofralık ve Şaraplık Üzüm Çeşitlerinin Verim ve Kaliteleri Üzerine Etkisi", Ç.Ü.Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 199, GAP Yayın Yayınları, No: 114 (Kesin Sonuç Raporu), Adana.
- EYLEN, M., TOK, A., KANBER, R., 1988. "Tarsus Koşullarında Damla ve Mini Yağmurlama Sulama Sistemleriyle Sulanan Portakal Ağaçlarının Gelişmesi, Verime Yatma Zamanı ve Su Tüketimi", Tarsus TOPRAKSU Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları No. 157-94, Tarsus.
- FORD, H.W., TUCKER, D.P., 1974. "Clogging of Drip Systems from Metabolic Products of Iron Sulfur Bacteria", *Proceedings, 2nd. Int.Drip Irrigation Congress, Calif., USA*, 212-214.
- GOLDBERG, D., 1974. "Techniques and Methods for Efficient Use of Water In Agriculture Pressure Irrigation Principles and Practices", The Hebrew University of Jerusalem, Israel, (VI.Milletlerarası Sulama Kursu Notları-Basılmamış).
- GOLDBERG, D., GORNAT, B., RIMON, D., 1976. "Drip Irrigation-Principles, Design and Agricultural Practices", *Drip Irrigation Scientific Publications*, Kfar Shmar-yahu, Israel.
- GOOSEN, R.J., 1956. "Irrigation of Sultanas Along The Lower Orange River", *Farmings. Africa*, Vol.32, Part 6 s.45-48.
- HAARER, E.E., 1964. "Modern Banana Production", Leonard Hill, London, 136 s.
- HAGAN, R.M., HAISE, H.R., EDMINSTER, T.W., 1967. "Irrigation of Agricultural Lands", *American Society of Agronomy*, Agronomy No.11, Wisconsin, USA
- HARMON, F.N., SNYDER, E., 1934. "Grape Root Distribution Studies", *American Society Hort.Sci.Proc.*, Vol.32, s.370-373.
- HILGEMAN, R.H., W.REUTHER, 1967. Evergreen Tree Fruits. In: *Irrigation of Agricultural Lands* (ed. Hagan et al.) *Agronomy II*, American Society Agr., Publisher, Medison Wisconsin USA, 1175 s.
- ISRAELSEN, O., HANSEN, V., 1962. "Irrigation Principles and Practices", Third Edition, John Wiley and Sons, Inc. New York, USA.
- JENSEN, M.C., TEKİNEL, O., 1972. "Sulama Sistemlerinin Planlanması", Kurs Notları, A.Ü.Adana Ziraat Fakültesi, Adana (Basılmamış).
- JOBLING, G.A., 1974. "Trickle Irrigation Design Manual", Part 1-2 New Zeland Agricultural Engineering Institute, Lincoln College, Centerbury, New Zeland.

- KANBER, R., KIRDA, C., TEKİNEL, O., 1992. "Sulama Suyu Niteliği ve Sulamada Tuzluluk Sorunları", Ç.Ü.Ziraat Fakültesi Genel Yayın No. 21, Ders Kitapları Yayın No: 6, Adana.
- KAVUZLU, S., 1992. "Radyasyon Yöntemine Göre Farklı Seviyelerde Sulamanın Kavunda Verim ve Kaliteye Etkisi", Ç.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- KAYA, Z., 2000. "Turunçgillerin Beslenmesinde Temel Sorunlar", Ekin Bülteni, TM-MOB Zir.Müh.Odası, Adana Şubesi Yayın Organı, s.6, Adana.
- KELLER, J., KARMELİ, D., 1975. "Trickle Irrigation Design", Rain Bird Sprinkler, Glendora, California 91740, USA.
- KIRDA, C., ÇEVİK, B., TULÜCÜ, K., 1984. "Sera Domates Yetiştiriciliğinde Sulama Suyu Gereksinmesinin Saptanmasında Kullanılabilecek Ampirik Bir İlişki", Doğa Bilim Dergisi, Seri D2, Cilt 8, Sayı: 1, Adana.
- KIRTOK, Y., 1998. "Mısır Üretimi ve Kullanımı", Kocaoluk Basım ve Yayınevi, Tarsus, (İstanbul).
- KUMOVA, Y., 1999. "Sulu Tarım Alanlarında Toprak Drenajı ve Önemi", Toprak Tuzlulaşması, TEMA Vakfı Yayınları, No: 30, İstanbul.
- MENDİLCİOĞLU, K., KARAÇALI, İ., 1980. "Muz" Yardımcı Ders Kitabı, E.Ü.Ziraat Fakültesi Yayın No. 377, 74 s.
- OCHSE, J.J., SOULE, M.J., DIJKMAN, M.J.Jr., WEHLBURG, C., 1961. "Tropical and Subtropical Agriculture", Macmillan, New York, Vol.1, 760 s.
- ÖZBEK, S., 1944. "Meyvacılığın Fizyolojik ve Biyolojik Esasları", Ziraat Vekaleti Neşriyatı, Genel sayı 607, Ankara.
- ÖZBEK, S., 1966. "Turunçgil Meyvaları", A.Ü.Ziraat Fakültesi Yayınları, No.265 Ankara.
- ÖZBEK, S., 1967. "Meyveciliğin Ekonomik, Ekolojik ve Fizyolojik Esasları", A.Ü.Ziraat Fakültesi Meyve Yetiştirme ve Islahı Kürsüsü Ders Notları (Teksir).
- ÖZBEK, S., KAŞKA, N., 1968. "William Armutlarında Köklerin Dağılımı ve Çeşitli Mevsimlerde Fosfor Alımının Radyoaktif Fosforla Tayini", A.Ü.Ziraat Fakültesi Yayınları, No. 314, Ankara.
- ÖZBEK, S., 1969. "Meyve Ağaçlarında Çiçek Tomurcuğu Teşekkülü", A.Ü.Ziraat Fakültesi Meyve Yetiştirme ve Islahı Kürsüsü Ders Notları (Teksir).
- ÖZEKİCİ, B., 1997. "Damla Sulama", Cine Dergisi, Sayı: 1, s.12, Adana.
- ÖZGÜL, Ş., 1974. "Tuzluluk ve Sodiklik", Sulama ve Drenaj Türk Milli Komitesi, Teknik Rehber No; 04.02.02, Adana.
- ÖZSAN, M., 1964. "Dünya Turunçgil Ziraatında Türkiye'nin Yeri ve Üzerinde Öncelikle Durulması Gereken Başlıca Problemlerimiz", Ziraat Mühendisleri Odası Yayınları No. 15, Mars Matbaası, Ankara.

- ÖZSAN, M., 1970. "Akdeniz Bölgesinde Yetiştirilen Turunçgil Tür ve Çeşitlerinin Değişik Ekolojik Şartlar Altında Gösterdikleri Özellikler Üzerinde Araştırmalar", TÜBİTAK-TOAG, Yayın No.10, Ankara.
- PEACOCK, W.L., ROLSTON, D.E., ALJIBURY, F.K., RAUSCHKOLB, R.S., 1977. "Evaluating Drip, Flood and Sprinkler Irrigation of Wine Grapes", American J.Enol. Viticult., Vol.28, No: 4.
- POST,C.J., SCHIE, J.J., GRAAF, R., 1974. "Energy Balance and Water Supply In Glasshouses In The West- Netherlands", Acta Horticulturae, 35: 13-22.
- REUTHER, W., 1973. "The Citrus Industry", Volume III, Chapter 8, Division of Agricultural Science, University of California, Berkeley, California, USA.
- ROTWELL, J.B., JONES, D.A.G., 1961. "The Water Requirements of Tomatoes In Relation to Solar Radiation", Exp.Horticulture, 5, 25-30.
- SARI, N., ÇEVİK, B., ABAK, K., 1998. "Farklı Sulama Suyu Düzeylerinin Serada Kavunun Verim ve Kalitesi Üzerine Etkileri", 2.Sebze Tarımı Sempozyumu (28-30 Eylül, 1998), Tokat.
- SIMONS, R.K., 1963. "Anatomical Studies of Apple Fruit Abscission in Relation to Irrigation", Am.Soc.Hort.Sci. Proc.83: 77-87.
- SIMMONDS, N.W., 1970. "Bananas", Longmans, T. and A.Constable, Edinburg-UK.
- SÖNMEZ, N., 1960. "Domates Bitkisinin Gelişmesi ve Sulama Münasebetleri", A.Ü.Ziraat Fakültesi Yıllığı, Fasikül 2'den ayrı basım, Ankara.
- SÖNMEZ VE BALABAN, 1968. "Kültürteknik", Cilt II, Ankara Üniversitesi Yayınları 317, Ders kitabı 112, Ankara.
- ŞEKEROĞLU, E., UYGUN, N., KARACA, İ., 1989. "The Effects of Different Irrigation Systems on Population Dynamics of California Red Scale on Lemon Trees in Adana, Turkey", Turkish Entomology, 13 (3): 147-152.
- TEKİNEL, O., 1973. "Tarımda Uygun Sulama Metodunun Seçimi", A.Ü.Adana Ziraat Fakültesi Yayınları, No.61, A.Ü.Basımevi, Ankara.
- TEKİNEL, O., 1992. "Uygun Sulama İle Çoraklığın Önlenmesi", Ç.Ü.Ziraat Fakültesi, Kültürteknik Bölümü (Seminer), Adana.
- TEKİNEL, O., BALABAN, A., 1989. "Meyve Ağaçlarının Su Tüketimi", Ç.Ü.Ziraat Fakültesi, Yardımcı Ders Kitabı, No: 16, Adana.
- TEKİNEL, O., ÇEVİK, B., 1979. "Pamuğun Birinci Sulaması", Halk Konferansları, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi, Adana.
- TEKİNEL, O., ÇEVİK, B., KUMOVA, Y., KANBER, R., 1988. "Kültürteknik", Ç.Ü.Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı No: 96, Adana.
- TEKİNEL, O., KANBER, R., 1985. "Pamuk Sulaması", Ç.Ü.Ceyhan Meslek Yüksekokulu Konferansları, Ceyhan.

- TEKİNEL, O., KAŞKA, N., DİNÇ, G., YURDAKUL, O., 1984. "Çukurova Koşullarında Çilek Yetiştiriciliğinde Yağmurlama ve Damla Sulama Metodlarının Karşılaştırılması Üzerinde Bir Araştırma", Doğa Bilim Dergisi, D2, 8, 1.
- TISDALE, S.L., NELSON, W.L., 1966. "Soil Fertility and Fertilizers", The Macmillan Company, New York-USA.
- TROCHOULIAS, T., 1971. "Sprinkler Irrigation of Bananas", The Cultural Gazette of New South Wales, 55 s.
- TÜLÜCÜ, K., KIRDA, C., KUMOVA, Y., 1987. "Kısıntılı Sulama Koşulu Altında Soya Bitkisinin Mevsim İçi Su-Üretim Fonksiyonu, TÜBİTAK-TOAG-511.
- TÜLÜCÜ, K., TEKİNEL, O., 1980. "Bağcılıkta Toprak Suyu İle Üzüm Nitelik ve Nicelik İlişkileri", Türkiye I.Bağcılık Sempozyumu Bildirileri, Tekirdağ.
- UZUNAY, L., YOLAR, A., ALTINKILIÇ, Ş., 2000. "Farklı Sulama Suyu Uygulamalarının Serada Yetiştirilen Domates Bitkisinin Verimi Üzerine Etkileri", Ç.Ü.Ziraat Fakültesi, Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü (Mezuniyet Tezi), Adana.
- ÜLKÜMEN, L., ÖZBEK, S., 1950. "Modern Meyvecilik", A.Ü.Ziraat Fakültesi Bağ Bahçe Bitkileri Ziraatı ve Islahı Kürsüsü, Ankara.
- WALKER, L.A., 1975. "The Possibilities of Drip Irrigation In Jamaican Agriculture", Dept.of Agriculture Bull., 100-107.
- WEIHMEYER, E.J., 1960. "Essentials of Irrigation and Cultivation of Orchards" Circular 489, California Agricultural Experiment Station.
- WINKLER, A.J, COOK, J.A., KLIEWER, W.N., LIDER, L.A., 1974. "General Viticulture", University of Calif., Press, Berkeley California-USA.
- YARON, B., DENFORS, E., VAADIA, Y., 1973. "Arid Zone Irrigation", Ecological Studies 5, Chapman and Hall Limited, London.
- YAZAR, A., ÇEVİK, B., TEKİNEL, O., TÜLÜCÜ, K., BAŞTUĞ, R., KANBER, R., 1990. "Çukurova Koşullarında Yağmurlama Yöntemiyle Sulanan İkinci Ürün Soyada Evapotranspirasyon-Verim İlişkilerinin Belirlenmesi", TÜBİTAK, Doğa Tr.J.of Agriculture and Forestry, 14 (1990), 181-203.
- ZABELTITZ, C.V., 1986. "Gewachshäuser", Institut für Technik in Gartenbau und Landwirtschaft der Universität Hannover, (284).